

Tilenzo, de sigaar voor iedere PTT-ambtenaar

door Ad Tilborghs

In het zuidoosten van Brabant van vóór 1900 liet een aantal ondernemers zien dat het sigarenmaken niet alleen een relatief eenvoudige bezigheid was, maar bovendien ook erg winstgevend. De omgeving had snel door dat navolging een goed belegde boterham tot gevolg zou hebben. De een na de ander wilde meeliften met de succesverhalen van de 'grote heren' en begon zelf een sigarenmakerij. Vaak waren het sigarenmakers die het sigarendraaien geleerd hadden bij een plaatselijk bedrijf, zich daar opwerkten tot 'meesterknecht', zeg maar bedrijfsleider, en later voor zich zelf begonnen. Dit verklaart wellicht waarom er in die tijd zo'n veelheid van fabriekjes is geweest.

Het waren ook de thuiswerkers die op hun woonadres met de tabak aan de slag gingen en van daaruit hun klanten bedienden. Dat ging goed tot 1921. Toen werd het thuiswerken bij wet verboden. De thuiswerkers hadden niet veel keus: óf in een sigarenfabriek gaan werken óf doorgaan met een 'eigen' fabriekje dat aan de wettelijke eisen voldeed.

H.J. (Driek) van Hoof was meesterknecht op de Bergeijkse sigarenfabriek van de Gebroeders Wessels. Deze broers, afkomstig van Zutphen, begonnen in 1905 een sigarenfabriek in Bergeijk. Van Hoof kon daarnaast beschikken over een tiental 'thuiswerkers'

die voor hém sigaren draaiden. Hij maakte die dan klaar voor de verkoop, voor Wessels. In 1917 hielden de Wessels er in Bergeijk mee op. Ze gingen terug naar Zutphen. Daar begonnen ze een groothandel in sigaren. Voor die handel bleef Driek van Hoof – via de thuiswerkers – nog steeds sigaren fabriceren. Kennelijk liepen de zaken zo goed dat hij in 1921, toen de tabakswet in werking trad, zelf een fabriekje inrichtte. Vanuit dat fabriekje, met de voormalige thuiswerkers als personeel, bleef hij nog jaren sigaren leveren aan de groothandel in Zutphen. Hij kwam op zeker moment ook nog met een eigen merk op de markt: *Perfectos*.

Verpakking van de Gebroeders van Best te Valkenswaard, jarenlang de grootste sigarenfabriek van Valkenswaard. Niet in de laatste plaats omdat de onderneming zich al rond 1900 richtte op de export, met name naar Nederlands-Indië.

Java-bode 06-03-1907

De Sumatra post 10-12-1902

In Zuidoost-Brabant was het dorp Valkenswaard rond 1900 zo ongeveer vergeven van sigarenmakers. De meesten stonden op de loonlijst bij de Gebroeders van Best en bij de voorlopers van Hofnar en Willem II. Maar er waren ook sigarenmakers die als kleine zelfstandigen de kost wilden verdienen.

Verderop in de Kempenstreek stonden in nage-noeg elk dorp wel 'ondernemers' op die zich op het maken en verkopen van sigaren gingen toeleggen. Maar dat pakte niet altijd goed uit. Met het vaardig draaien van een kwalitatief goede sigaar tegen een concurrerende prijs was men er niet. Het resultaat moest ook nog aan man worden gebracht. Van *marketing* hadden ze in die tijd nog niet gehoord. Maar het gezonde boerenverstand zei dat je, om aan een behoorlijke omzet te komen, met je sigaren de boer op moest.

Hoe deden ze dat, in het prille begin?

Omstreeks 1900 legde Jacobus Heesterbeek te Valkenswaard, naar later zou blijken, de grondslag voor de Hofnar fabrieken. Voordien was hij werkzaam geweest als sigarenmaker bij "Texas", doch op zekere dag had hij ongenoegen gekregen met zijn baas.

Een goede reden om als zelfstandige sigarenmaker verder te gaan. Zijn eerste producten verkocht hij bij barbiers en herbergen. Toen het hem wat beter ging, schafte hij zich een hondenkar aan. Nu kon hij elke zondag de omliggende dorpen af rijden. Zijn vaste staanplaats was bij de kerkdeur; daar werden de meegenomen sigaren uit een geruite kussensloop tevoorschijn gehaald en aan de kerkgangers voorgehouden. Speciale aanbieding: "Vijf voor een dubbeltje". In 1903 kreeg hij vergunning voor het bouwen van een fabriek. Niet lang daarna kwam er al een veertigtal mensen werken. Met de komst van A. Wolters, die in 1911 toetrad als firmant en de zakelijke leiding op zich nam, groeide het voormalige eenmansbedrijfje uit tot een fabriek van allure. Een trots briefhoofd toonde in 1917 dat J. Heesterbeek en Co. sigarenfabrikanten, fabrieken hadden te Valkenswaard en Bergeijk en dat zij export bedreven naar alle landen.

Ook in Valkenswaard begon rond 1900 Laurens Neijns (1841-1923) een sigarenfabriekje. Het merk dat hij voerde was 'Willem Buys'. Zijn zoon Rang

Neijnens (1894-1984) zette later het bedrijfje voort. Naar verluidt ging hij elke dag, behalve vrijdag, op reis. Hij ging het hele land door en had in verschillende steden klanten die hij ongeveer eens per maand bezocht om sigaren te verkopen. Hij ging altijd met de trein, want hij had geen rijbewijs. Als hij naar Zeeland ging, stak hij in Vlissingen met de boot over naar Breskens. Daar huurde hij een fiets. Dan bond hij zijn koffer met monstersigaren op de pakkendrager en reed hij Zeeuws Vlaanderen in. Naar Sas van Gent en IJzendijke.

Het was ver reizen; soms bleef hij wel twee dagen weg. 'Maar daar kon je goed verkopen', vertelde hij eens. 'Je had er minder concurrentie. De grote fabrieken deden zaken met de groothandel. En die groothandel moest er ook iets aan verdienen. Dus kon

die niet zo voordelig leveren als wij. Als de klanten sigaren kochten, kregen ze die voor de grossiersprijs. Dat scheelde enkele guldens per duizend sigaren.'

In Budel begonnen in 1905 Jan en Jozef (Jean en Sjeffe) Roothans een fabriekje. Het fabriceren, alles handmatig, deden ze met 10 arbeiders. Als vertegenwoordiger voor hun 'Roothaantjes' namen ze Driek van den Broek in dienst met de opdracht bij een klant steeds netjes voor de dag te komen. Hij moest er deftig uitzien en droeg daarom o.a. manchetten, zodat hij in Budel bekend stond als 'Manchetten Driek'.

Vanaf 1937 fabriceerde daar ook ene Pierre Neijssen met een of twee hulpjes zijn sigaren. Hij bracht ze zelf weg naar boeren en cafés.

Ook in Bergeijk was men voortdurend onderweg om sigaren te verkopen. Fabrikant C. (Kees) Gijsbers (1897-1942) bezocht met zijn sigaren onder zijn merk Mazarini persoonlijk zijn klanten. Daarvoor moest hij aanvankelijk per fiets en later per motor naar Valkenswaard rijden om vandaar met de trein door het hele land te reizen. Overal bezocht hij sigarenverkopers. Zoals een sigarenhandelaar in Helmond, die daar een nieuw pand betrok. Een verslaggever van de plaatselijke krant wist onder andere te melden dat *“op de toonbank vooral de fraaie sortering Mazarini-sigaren de aandacht trok”*. Hij besloot met: *“Eens gerookt, zal men deze geurige sigaar met mooi dekblad steeds weer vragen”*. (De Zuid-Willemsvaart 30-09-1933)

In 1915 telde Bergeijk, nauwelijks 2500 inwoners maar wel zes sigarenfabrieken en drie sigarenmakerijen. Ook in andere dorpen van Zuidoost-Brabant, en met name in Valkenswaard, werd een ongelooflijke hoeveelheid sigaren gedraaid. Zoals we zojuist hebben gezien werden de producten door een aantal fabrikanten aanvankelijk zelf op de markt gebracht. Later, toen het wat beter ging, schakelden zij elders in het land de tussenhandel in. Ook lokaal? In het centrum van Bergeijk had Jan Panken een winkel. Hij grossierde ook in sigaren.

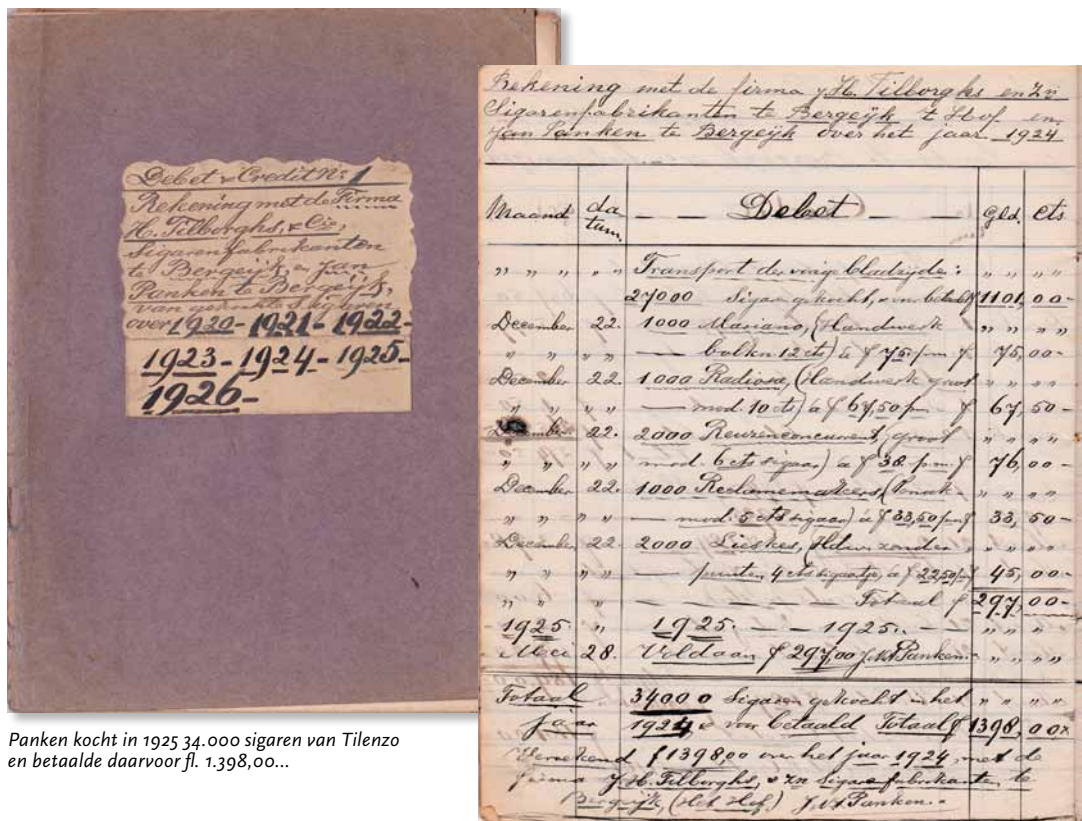
Tien jaren later (1925) stond deze Panken bovenaan in de top van Tilenzo 's beste afnemers. Zijn bestellingen kwamen jarenlang bijna wekelijks

Merk van C. Gijsbers te Bergeijk

binnen en waren niet gering in omvang. Hij hield zelf in een schriftje, gevonden in de nalatenschap van Tilenzo, letterlijk op de cent nauwkeurig bij wat hij bestelde en wanneer hij het bestelde betaalde. Op welke manier precies hij zijn omzet realiseerde, daar moeten we nog steeds naar raden.

Panken kocht in 1925 34.000 sigaren van Tilzeno en betaalde daarvoor fl. 1.398,00...

Hein Tilborghs (1882-1961) was in Bergeijk een van de vele sigarenmakers toen hij in 1905 een aanstelling kreeg als postbode. Die combinatie hield stand, ook toen hij zich sigarenfabrikant ging noemen. Zijn sigaren gingen de deur uit onder de naam Tilzeno, een verkorting van Tilborghs en Zonen. Dat was in 1924 toen hij achter zijn woonhuis een sigarenfabriekje neerzette. Hij combineerde dus de functie van sigarenfabrikant met die van postbode. Een combinatie waarmee hij goed uit de voeten kon. De postbezorging vroeg niet zoveel uren per dag; de verdiensten waren dan ook niet groot. Maar hij was wel 'rijksambtenaar' en dus, in tegenstelling tot veel dorpsgenoten, prima verzekerd. In 1935 brak hij zijn been. In 1936 werd hem eervol ontslag ontleend, met toekenning van een invaliditeitspensioen. Als sigarenfabrikant kon hij nu nagenoeg al zijn tijd spenderen aan de productie en verkoop van zijn sigaren. Nagenoeg, want in zijn dorp was hij intussen ook politiek actief geworden. En niet zonder succes. Bij gemeenteraadsverkiezingen van 1935 kreeg de lijst die hij aanvoerde de helft van alle uitgebrachte stemmen

Volgens de paar nagelaten debiteurenboeken van de jaren twintig en dertig telde Tilzeno zo'n 10 à 15 dorpsgenoten die bij hem op rekening sigaren kochten.

Daartussen zaten plaatselijke ambachtslui als Van Poppel (smederij) en Van Vonderen (schildersbedrijf) die waarschijnlijk – om scheve ogen te voorkomen – wel van elke lokale fabrikant sigaren zullen hebben afgenomen.

Tilzeno had zijn fabriek midden in het dorp, vlakbij het gemeentehuis. Zijn lokale klantenkring bevond zich vooral in zijn onmiddellijke omgeving. Het goed beklante café genaamd De Postduif, zijn directe buur, beschikte over een 'zaal', een thuishaven voor talrijke Bergeijkse verenigingen. Ook mocht Tilzeno de dorpsarts, Dr. Hoyink van Papendrecht, praktijk houdende tegenover het gemeentehuis, tot zijn vaste afnemers rekenen. Zijn directe overbuurman, Jan Muselaers, sinds 1923 postkantoorhouder in Bergeijk (en min of meer de baas van de postbode Hein Tilborghs), kocht ook veel op rekening, evenals zijn broer, een postbode in Tilburg. Schuin tegenover de sigarenfabriek, naast het postkantoor, stond een marechausseekazerne. Niet zo vreemd omdat de zuidkant van de gemeente Bergeijk grensde aan de rijksgrens met België. Op deze kazerne werden marechaussees gestationeerd, afkomstig uit het hele land. Ook die bestelden vaak sigaren bij Tilzeno. Een aantal hunner bleef de fabrikant ook trouw toen ze elders in het land werden gestationeerd.

Hein Tilborghs bleef nog gewoon post rondbrengen nadat hij in 1924 zijn sigarenfabriek had gebouwd. Eerder al, in 1919, had hij als sigarenmaker het initiatief genomen tot oprichting van een regionale afdeling van de Nederlandse R.K. Bond van P.T.T.-Personeel. Dat was in de tijd dat het werkvolk zich massaal ging verenigen naar zijn religieuze signatuur. Zo werd ook in Hoorn een regionale bond opgericht voor de katholieke postbeambten in die omgeving. In een krantenartikel van oktober 1926 werd verslag gedaan van een ledenvergadering in Westwoud. De volgende namen kwamen in dat artikel voorbij: Zeegers (Enkhuizen), Broedersz (Wervershoof), Horio (Benningbroek) en Overmaat (Wervershoof). Zij bleken allemaal sigaren af te nemen van de Bergeijkse sigarenfabrikant.

Mogelijk dat Hein zijn relatie met de roomse bond had aangesproken om zijn sigaren bij zijn 'geloofsgenoten' aan de man te kunnen brengen. Want wel of niet katholiek was belangrijk in die tijd. Ook in Valkenswaard waar het overgrote deel van de beroepsbevolking katholiek was én werkzaam in de lokale sigarenindustrie. In 1909 werd daar verrassend genoeg een 'neutrale' voetbalclub opgericht. Zij zou als 'De Valk' door het leven gaan. Veel sigarenmakers van rond de twintig die graag in verenigingsband een balletje wilden trappen, werden daar lid van. Dat was een doorn in het oog van de katholieke geestelijkheid. Die zorgde ervoor dat later een tweede voetbalvereniging werd opgericht, onder de naam RK SV. Dat is het VV Valkenswaard van onze dagen. Daarmee begon een 'stammenstrijd' die jarenlang in Valkenswaard mede het beeld zou bepalen. Zo mocht een katholieke bakker geen brood aan de pastorie leveren omdat hij bij 'het neutrale' De Valk zat.

Wellicht had Hein Tilborghs met het oog op dit soort zaken een lijst van Nederlandse gemeenten geraadpleegd. In 1930, toen nog nauwelijks sprake was van gemeentelijke herindelingen, telde Nederland 1078 zelfstandige gemeenten. Na aftrek de van steden bleven er ruim 700 dorpen over. Allemaal hadden die een postkantoor. Een poststuk, geadresseerd met niet meer dan 'aan postkantoorhouder en personeel te (...)' zou dus zonder twijfel bij de adresant aankomen.

In het debiteurenboekje, dat gaat over de jaren 1926-1929, zijn de *uitgevoerde* bestellingen voorzien van een naam en de woonplaats. Vaak niet meer dan dat. Deze karige adressen (vergelijk de adressering van een briefkaart hierboven) zijn verspreid over het hele land. Opmerkelijk veel in Noordoost-Nederland. Bij weinig voorkomende achternamen, in combinatie met een niet al te grote gemeente, was het tamelijk eenvoudig het beroep van de debiteur te ach-

terhalen. En inderdaad: opvallend veel PTT-beambten (en hun relaties) bleken tot de klantenkring van Hein Tilborghs te behoren.

Intussen probeerden steeds meer sigarenfabrikanten (grote en kleine) met een pakkende slogan de gunst van de koper te winnen. Een kleine bloemlezing - te vinden in advertenties en op sigarendoosjes - in Zuidoost-Brabant:

Hofnar: nooit fijner gerookt

Er is maar één Karel I

Willem II: 't meest in trek

Agio: 'n lekkere sigaar

Ik verkies Derk de Vries

Abonné stemt tevree

'n Peter is toch beter

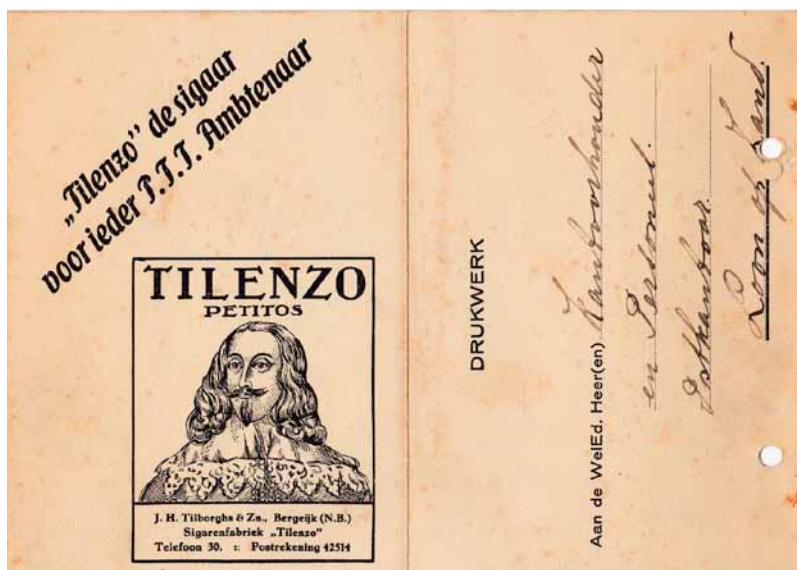
In de stamkroeg vraagt de ene sigarenroker aan de andere: "Gij rookt graag sigaren. Welke hebt gij het liefst, een van Karel I of een van Willem II?". Antwoord "Ik rook er graag van Karel een, maar liever van Willem twee!".

Niet in advertenties en op verpakkingen maar met een mailing rechtstreeks naar zijn potentiële afnemers, zijn collega's bij de PTT.

Tilenzo, de sigaar voor iedere PTT-ambtenaar

Ook Tilenzo wierp zich in de strijd. Met: Tilenzo, de sigaar voor iedere PTT-ambtenaar.

De slogan werd in oktober 1930 gelanceerd. Ruim een maand later zou Hein zijn zilveren jubileum als postbesteller bij de Posterijen vieren.

De uniforme adressering van de mailing. Alleen de naam van de gemeente week af.

In 1930 was Harrie van Veldhoven kantoorhouder in Loon op Zand. Familiefoto voor het postkantoor. Derde vanaf links Harrie van Veldhoven.

Ter gelegenheid daarvan stuurden zijn zonen (!) naar alle postkantoren in het land een briefkaart waarin ze kond deden van het jubileum van hun vader en in verband daarmee zijn collega's (de kantoorhouder en zijn bestellers) een wel heel speciale aanbieding deden. Niet zonder succes. De bestellingen stroomden binnen.

Het is niet uit te sluiten dat de Bergeijkse sigarenfabrikant/postbode op het hoofdkantoor in Den Haag een ingang had om al zijn collega's te kunnen adresseren. Veelzeggend is dat in de jaren dertig ene *L.H. Rienderhoff* als debiteur werd opgevoerd, met de toevoeging: *het Hoofdbestuur PTT, kamer 92, Kortenaerkade 12, Den Haag*. De omvang van de maandelijks door hem gedane

bestellingen maakt duidelijk dat zij niet voor hem alleen waren bedoeld.

Hoe is te verklaren dat bestellingen vaak van een omvang waren die het persoonlijk gebruik van de koper ver te boven ging? De zoektocht daarnaar leverde opmerkelijke resultaten op. Een selectie.

C.J. Loozen. Lage Zwaluwe

Toen Kees Loozen als 27-jarige trouwde, gaf hij als beroep op postbode, wonende te Den Bommel, op het eiland Goeree-Overflakkee. Via Ooltgensplaat (een dorp in de buurt) kwam hij later weer in zijn geboortedorp Lage Zwaluwe terecht, maar nu als postkantoorhouder.

Kantoorhouder Kees Loozen (links), met familie en personeel (jaren 30).

Dat we hem in het debiteurenboek van zijn post-collega Hein Tilborghs in Bergeijk tegenkomen, is geen verrassing. Wel dat hij bij Tilenzo qua omzet een absolute topper was. En dat voor een postbode/kantoorhouder! In het jaar 1926 kwam er twee, drie, soms vier keer per maand bestellingen binnen. Bij elkaar opgeteld was dat voor bijna 1.300 gulden. Bij een gemiddelde inkoopprijs van 5 cent per stuk, gaat het om bijna 26.000 sigaren.

De nazaten van Kees wisten het wel: Kees Loozen had nog een pandje van waaruit hij sigaren verkocht.

E.J. Gijsbers, Winterswijk

Postbesteller en sigarenwinkelier

Zijn eerste contact met Tilenzo was in april 1925. Hij bestelde toen *negen monsterkistjes van alle merken tegen halve prijs, zijnde per kistje 50 cent. In totaal dus voor f 4,50.* Nog geen twee weken later plaatste hij al zijn eerste order: 400 van dit, 300 van dat, en 200 van deze, en ook nog eens 300 van die. Amper een week later bestelde hij opnieuw sigaren, nu sigaren van elk merk (er waren negen merken), in totaal 1200 stuks. Dat ging maanden, nee jaren zo door.

Gaete 20 Lage Zwaluwe . Het pandje van waaruit Kees Loozen Bergeijkse sigaren verkocht.

G.A. Vermaat, Wervershoof

Posterijhouder

Jarenlang een trouwe klant. Van zijn dorpsgenoot C. Nugter, die in sigaren handelde, ontvingen ze in Bergeijk beduidend grotere bestellingen. Hij was een zwager van G.A. Vermaat en had in Wervershoof een sigarenhandel.

V.l.n.r.: Empie Vermaat-Nugter, de kantoorhouder G. Vermaat, hun dochter en twee postbestellers.

Op de achtergrond: de winkel van C. Nugter

G. Jalink, Dedemsvaart

Gerard Jalink was in Dedemsvaart kapper en barbier en verkocht in zijn zaak ook tabaksartikelen. Dat was in kapperszaken niets bijzonders. Maar waarom hij zich voor sigaren (ook) tot Bergeijk wendde? Afgaande op zijn bestellingen (zoals in 1937) ging het om véél Tilenzo-sigaren. Tot de verbeelding sprak de gekleurde afbeelding die als dekblad over de sigaren in de sigarenkistjes was gelegd. Daarop stond een tekening waarop zijn woonhuis met winkel was afgebeeld. De bij hem gekochte tabakswaren werden meegegeven in een fraaie papieren tabakszak.

De familie Jalink, met links een dameskapster. G.A. Jalink staat helemaal rechts.

Sigarenzakje van R. Jalink

Dekblad over sigaren in kistjes van G. Jalink

Jos. Salden, Geleen

In 1937 bestelde hij in Bergeijk voor ruim 450 gulden. Dat bedrag stond voor duizenden losse sigaren. Deze Salden, roepnaam Zef, was geboren in 1902 als oudste zoon in een slagersgezin. Op de foto (circa 1946) staat hij voor de etalage van de slagerij van zijn ouders in Oud-Geleen (Limburg). De postbesteller wordt geflankeerd door zijn broer en diens echtgenote.

Met wie hij de sigaren deelde, is nog een vraagteken.

En had dan had je nog postcollega's, tot in de verste uithoeken van het land, die voor eigen gebruik regelmatig hun rokertjes uit Bergeijk lieten komen. Teveel om hier op te noemen. Vooruit, eentje dan:

M. Vis, Minnertsga

Minne Vis werd in 1917 benoemd als kantoorhouder aan de Stasjonstrjitte in zijn geboortedorp Minnertsga, gelegen in de kop van Friesland, nabij de Waddenzee. Minne Vis bestelde regelmatig in Bergeijk een relatief kleine hoeveelheid sigaren. In 1938 kwam van hem nog een bestelling binnen.

V.l.n.r.: moeder Antje Muller (1879-1953), Johannes (1913), Jetske (1907), vader Minne Vis (1879-1964) en Dirk (1904).

Tussenpersonen

Tilenzo leverde – op een uitzondering na - niet aan de tussenhandel, de grossiers en sigarenmagazijnen. Sporadisch komen we wel *tussenpersonen* tegen. Zoals ene Beckers (*Leveringen bemiddeling Beckers*) die vooral in Zuid-Limburg, met name in Maastricht en omgeving actief was om de Bergeijkse sigaar aan man te brengen. Die bemiddelaar had onder particulieren veel met name genoemde vaste klanten. Veel van die klanten bestelden doorgaans rechtstreeks bij Tilenzo. De sigaren werden dan met insluiting van de rekening verzonden. De klant gaf deze aan de bemiddelaar die dan het notabedrag onder aftrek van zijn provisie overmaakte.

A. Bults, Zwartemeer

Hij moet ook een tussenpersoon zijn geweest. Hij bestelde voor met name genoemde neringdoeners in Zwartemeer en Barger-Compascuum. Hij deed goed zijn best. Ginds in het verre Drenthe, tegen de Duitse grens, had die kleine sigarenfabrikant in het katholieke Zuiden een afzet die er niet om loog. In een streek nog wel waar de hervormde gezindte overheerste. Zwartemeer en Barger-Compascuum stonden in dat gebied toen bekend als katholieke enclaves. Maar katholiek of niet, het leek wel of dat Tilenzo in die omgeving een tijdlang nagenoeg elke horecaondernemer en winkelier tot klant had. Ook in het nabijgelegen Klazienaveen werden Tilenzo-sigaren gerookt.

Debiteurenportefeuille

Hein Tilborghs zocht vanaf het begin dus vooral afnemers onder zijn collega's bij de Post. Hij richtte zich dus op een specifieke *doelgroep*, iets wat andere sigarenfabrikanten hem niet konden nazeggen. Tilenzo had meer afnemers die 'gegroepeerd' kunnen worden. In het debiteurenboek (1935-1938) vallen de vele bestellingen van zuivelfabrieken op. Bergeijk had ook een flinke zuivelfabriek ('Sint Bernardus') maar die kwam in de administratie niet voor.

Toch gingen er wel duizenden sigaren naar zuivelfabriek Oosterhout; zuivelfabriek 'Klimop' Winsum; zuivelfabriek Haaksbergen; zuivelfabriek Zuidwolde; zuivelfabriek Wanneperveen; zuivelfabriek Ubbergen; zuivelfabriek Staphorst. Enzovoort.

Het lijkt heel wat, maar deze zuivelfabrieken vormden destijds maar een fractie van alle in den lande actieve zuivelfabrieken. Opmerkelijk is wel dat die zuivelfabrieken - overal in het land - *rechtstreeks* bij een sigarenfabriek in Bergeijk bestelden.

Roomse afnemers

De sigaren van Hein Tilborghs vonden ook gretig aftrek bij religieuze instellingen. De bestellingen uit die hoek waren niet te versmaden. Uit het hele land, maar 'uiteraard' vooral in het Zuiden, kwamen ze binnen. De sigaren van Hein werden gerookt bij de Broeders Onbevleete Ontvangenis te Rotterdam; in het Missiehuis te Uden; bij de Broeders te Boxmeer; bij de Broeders te Laren; bij de Eerwaarde Zusters te Ubbergen; in het Pensioonaat te Venray; bij de Broeders St Johannes te Amsterdam; bij de Paters van de Heilige Geest te Gennep; bij de Broeders te Kaatsheuvel; het Fraterhuis te Tilburg; de Ursulinen te Venray; de Paters Kapucijnen te Grave; de Fraters te Vlijmen; de Redemptoristen te Vaals; de Broeders te Bleijerheide en het Retraitehuis Manresa te Venlo...

Twee zonen van Hein Tilborghs, Frans en Janus, stonden vanaf de tijd dat ze 'op leeftijd' waren op de loonlijst. Niet om sigaren te draaien maar vooral om het administratief werk te doen dat daar bij kwam kijken. En ze trokken ook regelmatig samen het land in, als vertegenwoordigers van de fabriek. Welke potentiële klanten ze op het oog hadden, en wisten te winnen, laat zich raden.

Visitekaartje

Koffertje met monsters van Tilenzo-sigaren

Dubieuze debiteuren

Tilenzo had eigenlijk geen problemen met afnemers die het niet zo nauw namen met hun betalingsverplichtingen. Het was zeker geen uitzondering

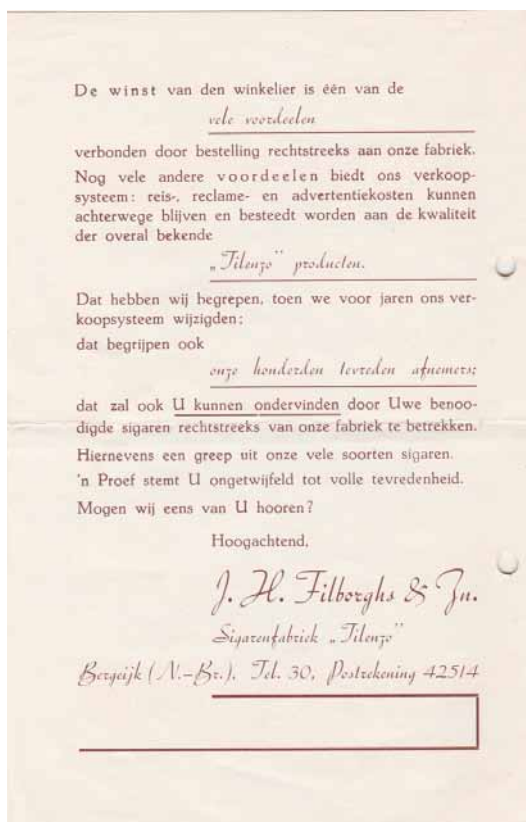

Folder uit 1938 van Tilzeno

dat betalingen binnenkwamen onder aftrek van een kortingspercentage wanneer per kerende post betaling volgde. Slecht een handvol debiteuren kreeg al die jaren het predicaat 'dubieus'.

Bijzonder pijnlijk moet zijn geweest het afhaken van een van Tilzeno's beste klanten: Kees Loozen in Lage Zwaluwe (zie boven) met achterlating van een voor die tijd forse schuld. Hij stond begin 1935 bij Tilzeno voor ruim zevenhonderd gulden in het krijt. Nadat met hem een betalingsregeling was getroffen, maakte hij negen keer tien gulden naar Bergeijk over. Dat schiet niet op, zullen ze daar gedacht hebben. In 1936 werd bij zijn werkgever de PTT loonbeslag gelegd. Er volgden aflossingen van vijftientig gulden, nu via de PTT-directie Breda.

In 1938 liet Hein Tilborghs een folder de deur uitgaan met de slogan: 'n winkelier kan niet voor niets verkopen...'. De daarin verpakte boodschap was dat de klant, door zijn bestelling rechtstreeks bij de fabrikant te doen, niet meebetaalde aan de winst van een tussenschakel. En omdat zijn sigarenfabriek, zoals Tilborghs stelde, nauwelijks reis-, reclame- en advertentiekosten maakte, konden de besparingen aangewend worden voor op peil

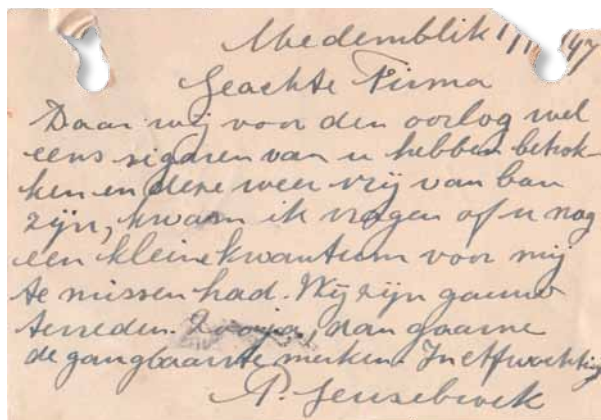

houden van de beproefde kwaliteit van de Tilzeno-producten.

Tilzeno adverteerde wel, maar op kleine schaal. Deze advertenties zijn te vinden in programmaboekjes van verenigingen in Bergeijk en omgeving. De jaren dertig was de tijd waarin de spanningen in Europa hoog opliepen en een dramatische escalatie in de lucht hing.

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog moest Tilzeno de sigarenproductie terug schroeven vanwege het alom heersende tekort aan ruwe tabak. Tijdens de oorlog moest Hein om die reden tot arbeidsverkortening overgaan en later de fabriek zelfs stilleggen. Tot overmaat van ramp werd zijn vrouw Lieske ernstig ziek. In 1946 overleed zij. En het was bijna definitief gedaan met de fabriek toen aan Hein eind 1947 de speciale vergunning werd geweigerd die hij nodig had om rechtstreeks aan particulieren te mogen leveren. Wel of geen vergunning, er werden toch nog wel enige tijd Tilzeno-sigaren gedraaid en verkocht.

Een klant uit Medemblik, die vóór mei 1940 al sigaren van Hein Tilborghs betrok, was de Bergeijkse fabrikant niet vergeten en plaatste in 1947 weer een bestelling.

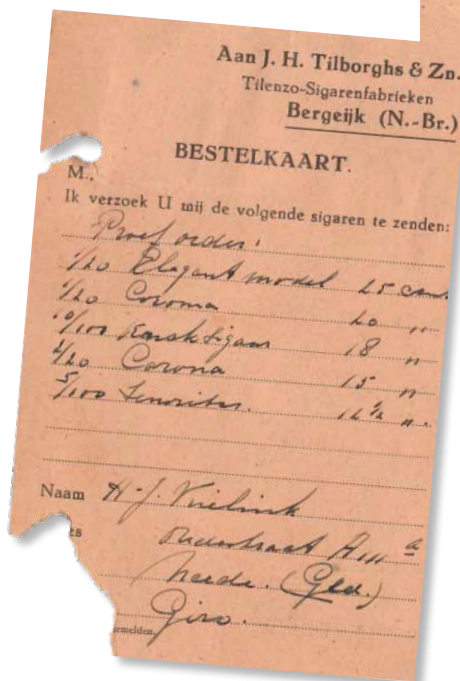
In 1931 exploiteerde de afzender in Medemblik het bioscooptheater Geusebroek en het aanpalende sigarenmagazijn onder dezelfde naam.

In 1950 kwamen nog steeds bestelkaarten binnen. Een Limburgse caféhouder bestelde dat jaar niet minder dan zeven keer sigaren. Kleine bestellingen iedere keer, maar toch.

Eén klant vroeg zelfs om een proeforder.

Maar het einde was onontkoombaar. In 1952 werd de sigarenfabriek Tilenzo formeel en officieel opgeheven.

Bronnen

- Gegevens sigarenindustrie Bergeijk, samengesteld door Bert Bohnen, 2013 (SNT)
- Herinneringen aan Willem Buys, opgehaald door Lau Neijns, 2000
- De sigaar uit de Kempen, Bas Bierkens, 1997
- Oude glorie van de Bergeijkse sigaar en spiritus, Johan Biemans, 2014
- Veldhoven, 4000 jaar geschiedenis van Oerle, Meerveldhoven, Veldhoven en Zeelst, Jacques Bijnen, 2000
- Tabakswerkers, landbouwers en patroons (...) Valkenswaard 1850-1920, Henk van Mierlo, 2014
- Van Wedert tot Valkenswaard, J. Bots en H. Mélotte, 1977
- www.Delpher.nl

Met dank aan

- Stichting Oud Wervershoof
- Historische Vereniging van Sijbekarspel/Benningbroek
- Nanda Geuzebroek
- Heemkundevereniging Geleen
- Heemkundekring Loon op 't Sandt
- Jos Lankveld (gegevens Nederlandse zuivelfabrieken)
- Gerard Steenhuis (geschiedenis Zwartemeer en omgeving)
- CBG/Centrum voor familiegeschiedenis